

NAAR EEN SAMENLEVING VOOR ALLE LEEFTIJDEN.

EENENTWINTIG AANDACHTSPUNTEN BIJ HET BEGIN VAN DE EENENTWINTIGSTE EEUW.

1999 - het Internationaal Jaar van de Ouderen kreeg vanwege de Verenigde Naties het motto mee "*Naar een samenleving voor alle leeftijden*". Het doel van het Internationaal Jaar was het bewustzijn aanscherpen van iedereen voor de consequenties van één van de meest succesvolle ontwikkelingen van de voorbije eeuw: het feit dat meer mensen dan ooit uitzicht hebben op een lang leven. Dat maakt dat het aandeel van de ouderen in de bevolking toeneemt. Hierdoor verandert de samenleving ingrijpend; niet vanzelf maar door de keuzen die wij met zijn allen maken. Daarom is het inderdaad aan ons om nu, met die nieuwe gegevens voor ogen, een samenleving te scheppen waarin een ieder, oud of jong, het leven de moeite waard vindt en blijft vinden. - "*Een samenleving voor alle leeftijden*".

Ouderen kunnen en willen hieraan het hunne bijdragen. Deze bijdrage kan trouwens niet worden gemist. Maar ze moeten hiervoor wel goede kansen krijgen en waar nodig moet hiertoe hun draagkracht worden versterkt. Ouderdom immers is een levensfase als iedere andere, met haar eigen mogelijkheden, risico's en beperkingen en evenveel uitzichten als er mensen zijn. Maatschappelijk bekeken betekent dit dat ouderen, net als mensen in een andere levensfase, over een sociaal, economisch en ook cultureel potentieel beschikken dat ten bate van allen moet kunnen worden gevaloriseerd. In dat perspectief dient het overheidsbeleid veel meer gericht te worden op het bevorderen van zelfstandigheid en levenslange inzetbaarheid van iedereen.

Hieronder presenteren wij in de eerste plaats aandachtspunten voor onszelf, voor ons eigen handelen, voor ons eigen doen en laten. Wij doen dat in de overtuiging dat, als wij zulks met zijn allen willen, ook de overheid en zij die ambtshalve kunnen bijdragen aan dit doel, zich hiervoor ten volle en van harte zullen inzetten. In die zin zijn deze aandachtspunten ook aanbevelingen aan onze overheden en de internationale gemeenschap.

Ze zijn geformuleerd en worden gedragen door de ouderenorganisaties in Vlaanderen. Minder vanuit een bezorgdheid voor de eigen positie van de ouderen in deze samenleving, dan wel als een bijdrage van bedaagde mensen tot de vormgeving van een toekomst voor allen, jong en oud. Zoals men dat van mensen die in het leven veel hebben meegemaakt mag verwachten.

Ze zijn geordend in een zevental gebieden: bestaanszekerheid en inkomen; arbeid; verzorging en gezondheid; wonen, mobiliteit en veiligheid; participatie; levenslang leren; vervreemding en sociale cohesie. Het zijn stuk voor stuk actiepunten waarvoor bij herhaling door de ouderen bijzondere aandacht is gevraagd.

Eenentwintig aandachtspunten op de drempel van de eenentwintigste eeuw. Het hadden er ook honderd kunnen zijn of vijf. Maar dat magische getal – eenentwintig – hield de uitdaging in zowel breed te denken als toegespitst. Vandaar toch maar... eenentwintig punten.

Bestaanszekerheid en inkomen.

1. *Economische stabiliteit en verdere ontwikkeling* bieden de beste waarborgen inzake bestaanszekerheid voor iedereen. Wel moet er over worden gewaakt dat de vruchten ervan billijk worden verdeeld onder de onderscheiden generaties, met inbegrip van die welke nog moeten geboren worden. Voorts dient de overheidsschuld verder afgebouwd. Dit is in ieders belang.

Ontwikkelingen en toestanden die een menswaardig bestaan aantasten, in het bijzonder van de meer kwetsbare ouderen, mogen niet worden getolereerd. Daarom moeten het gewaarborgd inkomen voor bejaarden (GIB) en de minimumpensioenen zodanig worden verhoogd dat zij een waardig bestaan garanderen en ook welvaartvast worden gemaakt. Zwaar zorgbehoevenden en chronische patiënten moeten in het kader van de sociale zekerheid beter kunnen worden opgevangen.

Hiertoe is op het federale niveau onder meer de uitbouw nodig van een afhankelijkheids- of autonomieverzekering. Daarnaast is het ten uitvoer brengen van de zorgverzekering door de Vlaamse regering een uitermate belangrijke en dringende stap.

2. Een stelsel van sociale zekerheid dat steunt op de solidariteit tussen arm en rijk, jong en oud biedt aan iedereen de beste garanties inzake *bestaanszekerheid*. Om het hoofd te kunnen bieden aan tegenspoed is het al even noodzakelijk dat er, zowel door particulieren (het bezit van een eigen woning blijkt nog altijd een voorname buffer tegen armoede op latere leeftijd) als door de overheid voldoende wordt gespaard en verstandig in de toekomst geïnvesteerd. Dit houdt in dat er bestendig werk moet worden gemaakt zowel van het versterken van de solidariteit als van het vooruitziend omgaan met geld en goed.

Wat het pensioenenbeleid betreft betekent dit concreet dat men, steunend op het repartitiebeginsel, absolute voorrang moet blijven geven aan het waarborgen van een volwaardig wettelijk pensioen. Wat de zieke- en zorgenverzekering betreft moeten de nodige garanties worden geboden opdat een ieder naar behoefte de hulp zou bekomen die nodig is.

3. Bij het aanpassen van *de sociale zekerheid en de fiscaliteit* aan de nieuwe maatschappelijke context moet worden uitgegaan van een meer evenwichtige belasting van de inkomens uit arbeid en uit het bezit van kapitaal. Voorts moet zowel het verstevigen van de zelfstandigheid als het versterken van de solidariteit in al haar vormen - in het bijzonder binnen de gezinnen - richtinggevend zijn voor maatregelen op deze terreinen. Dit betekent onder meer dat, met de nodige aandacht voor het gezin als gezin, de lasten en voordelen op het individuele inkomen moeten worden berekend. Daarnaast moet, waar gewenst, het opvangen van zorgbehoevenden in het gezin eerder worden ondersteund dan (onder meer fiscaal) gesanctioneerd.

Arbeid.

4. Gestreefd moet worden naar een situatie waarin jong en oud, en in het bijzonder ook de middengeneratie, in een ontspannen sfeer zijn of haar bijdrage kan leveren aan de verdere ontwikkeling van de samenleving, zowel sociaal en cultureel als economisch. Daartoe moet in de eerste plaats het potentieel van de onderscheiden generaties beter worden benut. Voorts is er *een betere verdeling* nodig van de arbeid onder de generaties waarbij ook rekening wordt

gehouden met de specifieke behoeften, mogelijkheden en beperkingen in de diverse levensfasen.

In dat perspectief moet worden gepleit voor soepele overgangen tussen allerlei vormen van arbeid en naar het pensioen. Zowel mannen als vrouwen moeten beter in staat gesteld worden om hun beroepsloopbaan te onderbreken of ze te combineren met het opnemen van andere maatschappelijke taken, zoals zorgtaken, of met een studie. Dat betekent onder meer dat de in- en uitstapregelingen moeten worden verbeterd, dat men een passende handreiking moet kunnen vinden bij het omschakelen (bijvoorbeeld bij de voorbereiding op het pensioen) en ook om de nodige competenties te onderhouden en verder te ontwikkelen.

5. Het traditionele *arbeidsconcept*, en de regelingen die er op steunen bemoeilijken een aantal ontwikkelingen. Beperkt men arbeid tot nuttig activiteiten die op de arbeidsmarkt kunnen worden verhandeld, dan gaat men voorbij aan de onvervangbare bijdrage tot de ontwikkeling van de samenleving van al degenen die, om welke reden dan ook, geen toegang hebben tot deze markt. Dat zijn in de eerste plaats de jongeren en de ouderen (leeftijdssegregatie). Voorts blijft men blind voor de maatschappelijke meerwaarde die buiten het arbeidsbestel om vooral in de zorgsector en door vrouwen, wordt geschapen.

Hierdoor wordt veel talent verspild en wordt het individu tekort gedaan. Immers het recht op arbeid - zeker als men dit in de brede betekenis opvat - geldt voor alle leeftijden, evenals het recht om van de vruchten ervan te kunnen genieten. In deze optiek moet alleszins de notie "toegelaten arbeid" opnieuw worden bekeken alsook het stelsel van "afgeleide rechten".

6. Er dient een context geschapen waarin *vrijwillige inzet* en wederzijds dienstbetoon wordt aangemoedigd en positief gewaardeerd. Veel jongeren, maar ook ouderen leveren als vrijwilliger een belangrijke bijdrage aan het functioneren van de samenleving en dat op diverse terreinen: verzorging, mobiliteit, zorg voor het milieu, levenslang leren, participatie... Maar niet alleen omwille van de onvervangbare bijdrage die het vrijwilligerswerk levert aan de maatschappelijke ontwikkeling moet het worden gewaardeerd, ook omwille van de bijdrage aan de volksgezondheid, aan de samenhang en de fundamentele behoefte van iedereen om mee te tellen in deze samenleving.

In dit licht moet het vrijwilligerswerk officieel worden erkend en moet het statuut van de vrijwilliger worden geregeld.

Verzorging en gezondheid

7. Veel meer mensen dan ooit hebben het geluk lang en ook gezond te kunnen leven. Maar, ook al worden de risico's op ziekte, ongemak en afhankelijkheid systematisch teruggedrongen, *het aantal mensen dat behoefte heeft aan verzorging en revalidatie kan alleen maar stijgen*. Gewoon omdat er meer kwetsbare ouderen zullen zijn. Ook al zullen deze meer dan vroeger omringd zijn door een partner en/of kinderen; het is geenszins zeker dat de familiale netwerken in staat zullen zijn en bereid om, wanneer dat nodig is, de noodzakelijke hulp en ondersteuning te bieden.

Zeker, het is maatschappelijk wenselijk en door de betrokkenen zelf gewenst dat de verzorging zoveel mogelijk thuis kan geschieden. Ook de kwaliteit van de verzorging kan hierdoor worden verbeterd. Daarom moet, zonder de ogen te sluiten voor de budgettaire implicaties hiervan, de draagkracht van de thuiszorg worden versterkt. Daartoe kan onder

meer beter dan dit nu reeds het geval is ook beroep worden gedaan op de vrijwillige inzet van jong en oud. Maar tegelijk dient de professionele zorg uitgebreid en georiënteerd op de nieuwe behoeften.

Thuiszorg en residentiële zorg vormen een geheel, moeten beter op elkaar worden afgestemd en in samenhang ontwikkeld. De residentiële zorg dient van een goede kwaliteit te zijn en betaalbaar voor een ieder die er een beroep op moet doen.

8. Een lang en gezond leven komt niet vanzelf. De basis hiervoor wordt op jonge leeftijd gelegd en de zorg voor de gezondheid dient een leven lang volgehouden. Van de overheid mag worden verwacht dat zij alles in het werk stelt om de volksgezondheid te versterken. Daarbij moet bijzondere aandacht gaan naar de uitbouw van een gezond milieu, een veilige leefomgeving, gezonde voeding en ook naar de fysieke en mentale conditie van jong en oud. In dit perspectief dient uitdrukkelijk het belang van een *voorkomingbeleid* en van gezondheidseducatie onderstreept.

Daartoe dient de overheid de noodzakelijke goede voorwaarden te scheppen en een stimulerend klimaat. Op dit terrein kan zij heel veel doen, bijvoorbeeld via het onderwijs en door het doelgericht subsidiëren van sociaal-cultureel werk en de actieve sportbeoefening, ook bij ouderen. Maar, zorgen voor de eigen en voor andermans gezondheid is in de eerste plaats ieders verantwoordelijkheid en een verantwoordelijkheid die dagelijks opnieuw moet worden opgenomen.

9. *Gezond blijven en zelfstandig heeft een prijs.* Deze moet in de hand worden gehouden. Misbruiken en overconsumptie moeten worden tegengegaan. Dat is de beste manier om aan zoveel mogelijk mensen de best mogelijke verzorging te garanderen. Tevens moet de kwaliteit van de (gezondheids)zorg worden verzekerd. Daartoe dienen standaarden ontwikkeld die door alle betrokkenen worden aanvaard en die in de praktijk ook worden gehanteerd. Voorts is het onaanvaardbaar dat degenen die het minst draagkrachtig zijn, en niet zelden medisch het meeste zorg behoeven, voor noodzakelijke zorgen en revalidatie anders zouden worden behandeld dan anderen.

In dat kader moet er bijzondere aandacht worden geschonken en belang gehecht aan de sociale en fiscale franchise waarin ook de levensnoodzakelijke geneesmiddelen moeten worden opgenomen.

Wonen, mobiliteit en veiligheid.

10. De kwaliteit van het *wonen* bepaalt in hoge mate de kwaliteit van het leven en het samenleven. De woonbehoeften veranderen ook met de leeftijd. In iedere levensfase moet men een plek om te wonen en een woning kunnen vinden die hieraan is aangepast. Dat geldt ook voor armere mensen.

Het al dan niet bezitten van een eigen woning is een belangrijke bron van bestaanszekerheid op latere leeftijd. Daarom dient het verwerven van een eigen woning verder te worden gestimuleerd. Ouderen met een bescheiden inkomen die geen woning bezitten en verplicht zijn te huren, moeten ondersteund worden door een veralgemeende huursubsidie.

Voorts is de mate waarin het wonen de autonomie en het voorzien in eigen behoeften ondersteunt, een voornaam criterium voor kwaliteit. Dit houdt onder meer in dat het duurzaam

en aanpasbaar bouwen moet worden gestimuleerd evenals het aanpassen van de woning met het oog op het versterken van de zelfstandigheid en de zelfredzaamheid van de bewoners.

Meer bepaald wat de ouderen betreft moet het huisvestingsbeleid er op gericht zijn ouderen, overeenkomstig hun wens, zo lang mogelijk in hun eigen huis en omgeving te laten leven. Maar wel met het noodzakelijke minimumcomfort. Vanwege de overheid is er een verhoogde inspanningen nodig om de woonkwaliteit van de ouderen, zowel op het platteland als in de stad, te verhogen. Daarnaast dient het elders gaan wonen in functie van een betere levenskwaliteit eerder ondersteund dan bijvoorbeeld door hoge registratierechten te worden afgeremd. Een betere woonmobiliteit zou alle generaties ten goede komen.

11. Gebrek aan *mobilititeit* is een voorname bron van vervreemding en vereenzaming. Het isoleert mensen en maakt ze afhankelijk. In het perspectief van een verouderende samenleving krijgt het mobiliteitsvraagstuk een eigen uitzicht.

Het uitbreiden, toegankelijker en klantvriendelijker maken van het openbaar vervoer is voor alle generaties en voor iedereen een essentiële stap in de goede richting. Minstens alle nutsvoorzieningen zouden via het openbaar vervoer gemakkelijk toegankelijk moeten zijn. Daarnaast moet er, vooral in landelijke gebieden en voor mensen met bijzondere problemen werk worden gemaakt van algemeen toegankelijk vervoer op oproep. Voorts moet alles in het werk worden gesteld omdat alle weggebruikers, ook de oudere, zich veilig voor zichzelf en voor anderen op de weg zouden kunnen begeven; te voet, met de fiets en met de eigen wagen.

Tevens moeten er bijzondere inspanningen worden gedaan opdat meer levensnoodzakelijke diensten naar de minder mobiele mensen toe zouden worden gebracht. In dit verband moeten onder meer de mogelijkheden van de nieuwe informatie- en communicatietechnologie optimaal kunnen worden benut.

12. Iedereen heeft recht op *een veilig bestaan* en het is de eerste plicht van de overheid dat te waarborgen. Daarbij moet in de eerste plaats aandacht geschonken worden aan situaties en toestanden waarin mensen bijzonder kwetsbaar zijn (bijvoorbeeld fysieke en mentale zwakte, ziekte, handicap). Vooral in dergelijke situaties moeten de fundamentele rechten en vrijheden gerespecteerd worden (o.m. van de Vlaamse mensen in Brussel). Recht en rechtspraak moeten hierover waken en voor de slachtoffers optimaal toegankelijk zijn. Daarnaast dient in slachtofferhulp voorzien.

Maar in de eerste plaats moeten misdaden, mistoestanden en calamiteiten, waar de zwakkeren altijd het meest onder lijden, voorkomen worden. Dit betekent dat er volgehouden inspanningen nodig zijn voor het verhogen van de veiligheid thuis, op straat en op het werk; dat uitbuiting van de zwakkere consument (niet zelden ouderen) systematisch moet worden bestreden, en het respect voor de menselijke integriteit en waardigheid aangescherpt.

Participatie

13. Zowel jonge mensen als ouderen, vrouwen en mannen, moeten kunnen deel hebben aan het sociale, het culturele en het economische leven van de gemeenschappen waartoe ze behoren. Dat is zowel aan het leven van de directe leef- en woongemeenschap als aan het buurt- en verenigingsleven en aan het leven van de nationale en de wereldgemeenschap. Daartoe dient in de eerste plaats de interactie en de communicatie te worden bevorderd in alle vormen (ondermeer de digitale), en dat zowel intra- als

intergenerationeel. Voorts dient iedereen over de nodige informatie te kunnen beschikken in een voor hem of haar begrijpelijke vorm.

Drempels, van allerlei aard, die de participatie belemmeren moeten worden gesloopt. En vooral, niet zo zeer het consumptief maar het *actief participeren*, moet worden aangemoedigd. Dat versterkt het zelfwaardegevoel en smeedt banden tussen mensen. Samen dingen met en voor elkaar doen bevordert als geen ander middel de sociale cohesie.

14. Ouderen, zowel vrouwen als mannen, moeten net als iedereen als volwaardige burgers kunnen *deelnemen aan de politieke besluitvorming* op alle niveaus. In dat kader moeten zij ook een mandaat kunnen opnemen. Allerlei factoren die dat eerder moeilijk dan gemakkelijk maken moeten worden weggewerkt.

Voorts behelst participatie in de eerste plaats medezeggenschap in de beslissingen die de persoon zelf aangaan en niet zelden in zijn bestaen raken. Deze moet over de hele lijn worden versterkt. Daarnaast wensen ouderen, zoals ook van hen mag worden verwacht, hun verantwoordelijkheid op te nemen voor het algemeen belang. Dit moet worden ondersteund. In een democratisch bestel kan immers noch de sensibeleit van de jongeren voor het nieuwe, noch de wijsheid van de ouderen worden gemist.

Daartoe moeten ouderen, net als iedereen, toegang hebben tot alle nodige informatie in een begrijpelijke en aan hun behoeften aangepaste vorm, uitgenodigd worden om actief aan de besluitvorming deel te nemen en hun inbreng moet serieus worden genomen en op haar waarde benut.

15. Stereotypering is vaak een eerste stap naar marginalisering en sociale uitsluiting. Negatieve *beeldvorming* moet voorkomen worden. De massamedia dragen wat dat betreft een grote verantwoordelijkheid. Vooral de specifieke bijdrage van jongeren en ouderen aan het maatschappelijk leven dient in beeld gebracht.

Gegeven de verhoogde kans op het uiteengroeien van de generaties moet bijzondere aandacht geschonken worden aan de visie van ouderen op jongeren en omgekeerd. Daarnaast moet op alle terreinen niet te verantwoorden leeftijdsdiscriminatie worden tegengegaan.

Levenslang leren.

16. Leren en blijven leren is tegelijk een noodzaak, een recht, een lust en een gedeelde verantwoordelijkheid. Jong en oud moeten leren en blijven leren, gewoon om zich staande te kunnen houden in de hedendaagse samenleving en ook om naar behoren te kunnen bijdragen aan haar verdere ontwikkeling. In iedere levensfase hebben zij recht op een passende handreiking hierbij. Leren is best een plezierige bezigheid en dit plezier is een voorwaarde voor het leren en blijven leren. Het is een gedeelde verantwoordelijkheid omdat van iedereen mag worden verwacht dat hij of zij het nodige blijft leren, maar tegelijk dat de samenleving de nodige stimulansen en voorwaarden schept om dat te doen.

Vanzelfsprekend moet het levenslange leren in het algemeen worden gestimuleerd, maar in het bijzonder het leren in functie van *het versterken van de zelfredzaamheid en van de maatschappelijke inzetbaarheid*. Hierbij moet maatschappelijke inzetbaarheid breed worden ingevuld. Een ieder moet het nodige kunnen leren om zich ook buiten het arbeidsbestel te

kunnen handhaven en te kunnen inzetten in een snel muterende kennismaatschappij. Tevens moet op duurzame, blijvende inzetbaarheid worden aangestuurd.

17. Als men iedereen optimale kansen wil geven om het nodige te leren dan moet men, naast de andere vormen van volwasseneneducatie, meer dan dit thans het geval is *het leren van en aan elkaar, of het informele leren* gaan ondersteunen. Bijvoorbeeld thuis, op de werkplek, in het buurt- en verenigingsleven. Vooreerst omdat dit de vorm van leren is die het meest voorkomt en het meest levensnabij is. Voorts omdat het informele leren het leren van allen - ook van degenen die het minst van het onderwijs konden genieten - omvat. Tenslotte omdat het leren van en aan elkaar een brug kan slaan tussen degenen die meer van het onderwijs, de beroepsopleiding en van allerlei cursussen kunnen profiteren en de anderen.

De decretale regelingen die op dit ogenblik de werking ondersteunen van de ouderenorganisaties en van de instellingen die voor en met ouderen werken, zouden worden herzien. Een nieuwe regeling zal moeten rekening houden met de specificiteit van het sociaal-cultureel ouderenwerk.

18. Leren is in de eerste plaats een proces van kennisproductie, het vinden van passende antwoord op de vele vragen van het leven. In dit proces kan de inbreng van geen enkele generatie en van niemand worden gemist. Dit betekent dat senioren, net als iedereen, *als medespelers* in het proces van het levenslange leren moeten worden benaderd.

In dit perspectief is het voorts belangrijk dat het educatieve potentieel van iedereen, en vooral van de ouderen beter wordt benut. Iedereen immers kan anderen helpen bij het leren en velen, van buiten het onderwijs en vormingsbestel, kunnen hiertoe bijdragen. In een lerende samenleving moet deze inzet worden gestimuleerd.

Vervreemding en sociale cohesie.

19. In een samenleving die verouderd vergroot de afstand in jaren tussen de generaties. Alleen al dit gegeven verhoogt de kansen op vervreemding. Daarnaast zijn er in de hedendaagse samenleving nog vele andere krachten aan het werk die de afstand kunnen verbreden tussen mensen. Terwijl een samenleving die verouderd juist behoefte heeft aan een versterkte solidariteit tussen de generaties. Daarom moet alles in het werk worden gesteld om de samenhang - of moderner uitgedrukt, de *sociale cohesie* - tussen de generaties te verstevigen.

Dit veronderstelt in de eerste plaats het herkennen en erkennen van de wederzijdse afhankelijkheid van de generaties; voorts het versterken van de samenwerking en de wederzijdse ondersteuning tussen de onderscheiden generaties (Cf. het belang van familienetwerken) en een betere onderlinge taakverdeling (een nieuw sociaal contract tussen de generaties).

20. Vooral in noodsituaties kent men zijn vrienden, dat is aloude volkswijsheid. Ze illustreert wondergoed het belang van *sociale netwerken*. Mensen hebben mensen nodig en tegelijk willen mensen iets voor elkaar betekenen. Ondertussen is wetenschappelijk aangetoond dat degenen die over een goed sociaal netwerk beschikken zich niet alleen langer zelfstandig staande kunnen houden en ook meer bijdragen tot de maatschappelijke ontwikkeling, maar ook langer fit en gezond blijven.

Zoals reeds gesteld zijn er in deze samenleving onmiskenbaar krachten aan het werk die mensen van elkaar vervreemden. Maar hier kan veel aan worden gedaan. Vooreerst kunnen een aantal maatregelen worden opgeheven die, vaak ongewild, tot vervreemding en vereenzaming leiden. Aan de andere kant kunnen er stappen worden gezet om zowel de inter- als de intragenerationele contacten te bevorderen.

In dit verband dient het belang van het buurt- en verenigingswerk, onder meer met ouderen, onderstreept. Het brengt niet alleen mensen bij elkaar, het gaat ook naar mensen toe en geeft ze kansen om iets met en voor anderen te doen. Het is tevens een plek waar generatieculturen worden ontwikkeld en elkaar bevruchten. Dat verdient niet alleen een dak boven het hoofd, maar ook te worden gewaardeerd en gesubsidieerd in functie van de bijdrage die het levert aan het versterken van de sociale cohesie en de zelfredzaamheid.

21. Vooral voor alleenstaanden, onder de ouderen in meerderheid vrouwen, is het risico van *vereenzaming* groot. Een ontoereikend inkomen werkt dat in de hand evenals een groot aantal factoren in de omgeving. Hieraan moet het nodige worden gedaan. Ook aan de specifieke situatie van ouderen van vreemde afkomst moet bijzondere aandacht worden geschonken.

Het OCMW, als overheidsdienst, bekleedt hierin een sleutelpositie. Maar vereenzaming is minstens zo zeer een zaak van de civiele maatschappij. Dat zijn de burgers die, bijvoorbeeld via de kerken en het verenigingsleven, hun verantwoordelijkheid opnemen voor zaken van algemeen belang. Zij verdienen daarbij alle steun.

Voorts spelen in het proces van vereenzaming ook persoonlijke factoren een rol. Daarom is het van belang dat van jongsaf aan en in iedere levensfase werk wordt gemaakt van het ontwikkelen van sociale competentie.

Tot slot.

Het maken van "een samenleving voor alle leeftijden" is één van de grootste uitdagingen van deze tijd. Het vergt geen nader betoog dat dit de volgehouden inzet vergt van allen. De overheid draagt hiervoor een bijzondere verantwoordelijkheid. Deze moet, *op alle bestuurlijke niveau's, collegiaal worden opgenomen*. Voorts ligt het voor de hand dat er in dit perspectief interdepartementeel moet worden samengewerkt. Maar een samenleving wordt niet door de overheid gemaakt. Deze kan hiertoe alleen de noodzakelijke goede voorwaarden scheppen. Samenlevingen worden in de eerste plaats door de burgers geschapen en gedragen. Daarom moet de overheid alle mogelijke steun geven aan de civiele maatschappij, deze activeren en ze ook als partner betrekken bij de realisatie van het gestelde doel.

Een samenleving voor allen dient *samen met de ouderen* uitgebouwd. Deze willen zich hier voor inzetten en ze doen dat ook. Onder meer via hun verenigingen en bonden. Deze inzet moet worden erkend en ondersteund. Ook formeel moeten de ouderen bij de ontwikkeling van het beleid worden betrokken, zowel op federaal als op Vlaams, provinciaal en lokaal niveau en dat voor alle aspecten van het leven en samen leven. Het Vlaams Ouderen Overlegkomitee (OOK), dat een bundeling is van de ouderenorganisaties in Vlaanderen, wil wat dat betreft haar stimulerende, inspirerende en coördinerende rol verder uitbouwen. Het wenst door de overheid als zodanig te worden erkend en ook ondersteund. Op het lokale en

provinciale niveau moeten onder meer seniorenraden kunnen zorgen voor de noodzakelijke betrokkenheid van de ouderen bij het ontwikkelen van het nodige beleid.

Onze samenleving verandert ingrijpend, mede onder invloed van de veroudering van de bevolking. In deze context moet er een betere samenleving worden gemaakt voor allen. Dit proces moet *wetenschappelijk worden onderhouden*. Op vele terreinen ontbreken daartoe nog elementaire basisgegevens. Daarom moet er meer in onderzoek worden geïnvesteerd. Voorts is er, zoals voor andere belangrijke uitdagingen, een "kenniscentrum" nodig waar zoveel mogelijk relevante kennis en inzichten ter zake bij elkaar en in samenhang worden gebracht, gebruiksklaar gemaakt en doorgegeven ten behoeve van het verder ontwikkelen van goede praktijk en beleid.

Gent, 18 april 2000.